

Jelentős vadbetegségek a Bükkhegységben

KOVÁCS GÉZA állatorvos és KOVÁCS JENŐ erdőmérnök

Az erdő- és a vadgazdálkodás nem teljesen ellentétes fogalmak, s mint ahogy az erdőt védjük, ugyanúgy a vadállomány is védelemre szorul. Nemrég foglalkoztunk azzal, hogy mit tehetünk a betegségek leküzdésével a vadállomány fejlesztése terén.

Mindenekelőtt tisztáznunk kell, hogy speciális vadbetegségek nincsenek, mivel a háziállatok és a vad közös eredetűek. A betegségek közül legjelentősebbek a fertőző betegségek, de emellett jelentős károkat okoznak a nem azonnali elhullást jelentő sebzések (lövések) is.

A fertőző betegségeket három csoportba foglalhatjuk:

1. Az állati élősködők (paraziták) által okozott betegségek.
2. Baktériumos betegségek.
3. Virusos betegségek.

1. Az állati élősködők lehetnek belső és külső élősködők.

a) Külső élősködők: kullancs, tetvek, bolhák, bögölyök stb.

A kullancs (*Ixodes ricinus*) egyrészt vérszívással, másrészt a fertőző vérfesték vizeles (piroplazmosis) terjesztésében játszik szerepet, mint annak közti gazdája.

Említésre méltó külső élősködő a rüh-atka (*Sarcoptes scabiei*); főleg a prémes húsevő állatokon okoz jelentősebb megbetegedést, ez szőrhullással, lesoványodással jár. A terjedés veszélye emberre és állatra egyaránt fennáll. Rókánál főleg a farkon kezdődik a szőrhullás, azután tovább terjed. A beteg példányokat feltétlen ki kell löni és elégetni vagy mélyen elásni. Előfordult 1954-ben Mónosbélen.

A bagóclárvával a fertőzöttség a bőrön keresztül történik. Ugyanis a hypoderma nemzetségbe tartozó légy, — áprilistól júniusig rajzik —, a bőr megszúrása után juttatja petéit az állat testébe, s ezek ott kb. 10 hónapig tartó vándorlás alatt különböző átalakuláson mennek keresztül és a tavaszi hónapokban, márciustól júniusig, a gerincoszlop mellett a hátbőrt átszúrva kerülnek ki a külvilágra, s aztán a földben bábóznak. Kártétele a bőr átlukasztása, ami rendszerint csak a kikészítésnél vehető észre, amikor ugyanis a lárvák által kilyukasztott bőrből a lyukak helyén keletkezett kötőszövet kiesik, mintha sőréttel lőttek volna bele. Gyakori előfordulási helye a szilvásváradi és a bélapátfalvai erdő. Leginkább szarvason és őzön fordul elő. Szilvásváradon pl. egy elejtett őzbaknál 45 db lárvát találtunk.

Mint érszívók jelentősek a különböző legyek, bolhák és tetvek.

Védekezés: A dagonyákban kontakt mérgeknek a beszórása (DDT), ez egyrészt a dagonyában lévő álcákat pusztítja, másrészt pedig a vad bőrre tapadva a később rákerülő élősködőket is elpusztítja.

b) A belső élősködők közül megemlíthetjük a tüdő-, gyomor- és bélférgeseket, melyek kis számban nem jelentősek, mert önálló megbetegedést nem okoznak, csak legyengült szervezetben szaporodnak el olyan mértékben, hogy tünetekben is megnyilvánuló betegségeket okoznak. Minden állatfajában előfordulnak.

Szörványosan jelentkezik a málymételykór, különösen ott, ahol a szarvasmarha- és a juhállomány erősen fertőzött, pl. Nagyvisnyó.

Védekezés: Egyrészt a háziállatok kezelése, másrészt pedig a vizenyős rétek rézgáliccal történő fertőtlenítése, esetleg lecsapolása.

Számolni lehet még ezen kívül a különböző hólyagférgek előfordulásával (kergekór), tekintettel arra, hogy a betegséget okozó élősködők végleges és közti gazdája (róka-muflon) a Bükkben előfordul.

Az őz, szarvas, nyúl májában és tüdejében gyakoriak a különféle hólyagférgek és így a megtámadott szervek fogyasztásra nem alkalmasak. Legújabban előfordult a Bükk és a Mátra határán a trichinellózis. Emberi megbetegedés hívta fel rá a figyelmet, amikor az ember által nyersen elfogyasztott sertéshús okozott igen súlyos megbetegedést. A *Trichinella spiralis* nevű fonalféreg lárvája az izomban élősködik és kizárólag a vadon élő rágcsálók és sertések tartják fenn a betegséget.

A betegség megelőzése érdekében vadhúst sertésekkel nyers állapotban ne etessünk.

2. Baktériumos megbetegedések.

A baktériumok mint elsődleges kórokozók csak a legkritkább esetben szerepelnek. Legtöbbször csak az egyéb betegségek, sebzés, éhezés miatt legyengült szervezetben másodlagosan okoznak megbetegedést. Sebzések után különböző mértékű gennyesedések, esetleg általános vérmérgezés léphetnek fel.

Legyengült, rosszul telet vagy sebzett vadnál mint tüdőgyulladás, bélhurut kórokozója játszhat szerepet (streptococcus, pneumococcus).

Védekezés: Téli etető kihelyezése, valamint a vadak megegzésének elkerülése.

3. Virusbetegségek.

Legjelentősebbek a virusbetegségek, mert szinte kivétel nélkül feltétlenül megbetegítő hatásúak. A vírusok függetlenül a szervezet állapotától, mint gyorsan terjedő, veszélyes betegségek, rendszerint a vad megbetegedését és elhullását eredményezik, a jó kondícióban levőket is veszélyeztetik. Legjelentősebb ezek közül a sertéspestis (vész). A sertéspestis a régebbi feljegyzések szerint 40—50 éves múltra tekinthet vissza a Bükkben. A járvány fellépése alkalmával az állománynak esetenként 50—80%-a elpusztult. A betegség legutóbb 1954-ben jelentkezett nagyobb mértékben, amikor Lillafüred, Szilvásvár, Nagyvisnyó, Bélapátfalva, Szarvaskő, Felsőtárkány vonalán az állománynak kb. 80%-a kipusztult. A betegség rendszerint beteg házi sertéseken a legelőn keletkezett, és közvetett érintkezésre vezethető vissza. (A beteg állatok váladékai, hulla.)

A betegség tünetei: étvágytalanság, hányás, lázas állapot (fokozott vízkeresés), a betegség előrehaladtával hasmenés, lesóványodás, végül teljes legyengülés és elhullás. Az esetleg felgyógyult állatok, mint virusgazdák, a betegség fenntartásában és terjesztésében játszhatnak szerepet. A betegség biztos megállapítása csak boncolás útján lehetséges: legjellemzőbb tünete a különböző szervekben észlelhető vérzésekben nyilvánul meg. A vadállományban előforduló sertéspestis legnagyobb jelentősége, hogy a betegség közvetett vagy közvetlen úton (rendszerint hússal) átterjed a környező községek sertésállományára is. Pl. 1954-ben Bélapátfalván az évek óta vészmentes állományban keletkezett betegség eredete fertőzött vaddisznó húására volt visszavezethető. Hasonló eset fordult elő Nagyvisnyón és Szilvásváradon is.

Mínt hogy megelőző oltásokkal csak a házi sertéseknél lehet a betegség ellen védekezni, a vadállomány szempontjából a legfontosabb a beteg, legyengült állatok kilövése. A betegségnek házi sertésekre áterjedésének megakadályozása érdekében a Bükkhegység területén rendelet írja elő minden lelőtt vaddisznó húsának állatorvosi vizsgálatát.

Egy másik közegészségügyi szempontból is fontos betegség az 1954-től kezdve máig sem leküzdött veszettség.

Legnagyobb jelentősége, ill. veszélye, hogy a betegség iránt az összes emlős állat és az ember is fogékony. Behurcolása a szomszédos országokból átkerült vadon élő hűsevőkre vezethető vissza; 1954-ben a betegséget kizárólag rókákön lehetett észlelni, s ekkor a Bükkben a rókák nagy része ki is pusztult. 1955-ben ismételten észlelték szarvasok, valamint őzek között. (Az Országos Állategészségügyi Intézetbe küldött 11 db szarvas- és őzhulla közül két esetben ki is mutatták a betegséget.)

Felsőtárkányban 1955-ben egy esetben vadmacskán észlelték a betegséget. A betegség tünetei legjellemzőbbek a rókán; a háziállatoktól eltérően a betegség kezdetén a jellemző izgatottsági tünetek rendszerint hiányoznak, ellenkezőleg, az állat barátságossá válik, a lakott helyekre is bemegy. A betegség előrehaladtával az állat fokozatosan lesóványodik, legyengül és bénulások között elpusztul. A betegség biztos megállapítása az agyvelő szövettani vizsgálatával történik, ezért a fertőzött területeken elhullott vagy betegen lelőtt rókák fejét vizsgálatra kell küldeni.

A veszettség áterjedhet háziállatokra is. Ilyen esetet észleltünk 1954-től kezdve több esetben is, amikor kutyára, macskára, sőt több esetben szarvasmarhákra és sertésekre is vadon élő állatokról közvetlenül terjedt át a betegség.

A betegség terjedésének megakadályozására az utóbbi években a fertőzött területen a rókák irtására körvadászokat rendeltek el.

A siketfajd előfordulása hazánkban

GYÖRGY KÁLMÁN erdőmérnökhallgató

— Siketfajd. — Egy szó csak és mégis hány vadász szíve dobban nagyot a szó hallatára. Képeletében fenyvesek, hóval borított hegyek jelennek meg és egy koratavaszi hajnalra gondol, amikor lámpással a kezében botorkál fel a dürgőhely felé. Felérve megpihen vadászszékén és várja a hajnal pirkadását. Még nem dereng, még sötét fátyol fedi a keleti égboltot is, de a feszülten figyelő vadász már hangokat hall; boldog izgalom tölti el s lassan, óvatosan megindul a hang irányában. Mire közelebb ér, már világosodni kezd, s a fejedelmi madár önfeledten járja násztáncát egy magányos vén fenyő elszáradt ágán. Időnként abbahagyja dalát, figyel, de nem sejti a közelgő veszedelmet, a mozdulatlanul álló vadászt. Újra bugyogni kezd. A bugyogást köszörülés váltja fel, de egy dörrenés megszakítja szerelmi mámorát, s a nagykakas tompa puffanással esik a földre.